

privrednih radnika od strane klase koja ima u svome vlasništvu krupna sredstva za proizvodnju. Agrarno pitanje, dakle, kao klasno pitanje, sadrži u sebi kompleks mera koje su vezane za delovanje države i društvenih organizacija na proizvodne snage i proizvodne odnose u poljoprivredi. Ili, još uže, pod agrarnim pitanjem podrazumeva se borba seljaštva za obradu zemlje, u svome vlasništvu, što u sebi sadrži skup pitanja vezanih za borbu protiv eksploatacije, klasnih borbi na selu, kao i skup pitanja u vezi sa zemljišnim odnosima u datom društvu.

Pod kompleksom seljačkog pitanja u marksističkoj teoriji podrazumevamo politički stav radničke klase prema seljaštvu uopšte i njihovim socijalnim slojevima — posebno, uoči i u toku revolucije i u posleratnoj izgradnji socijalističkog društva.

Politički rad na selu podrazumeva kako se politička situacija odnosi prema agrarnom i seljačkom pitanju: programski (uočavanje proklamovanih principa koji su dati u njenim programskim dokumentima) i praktično-politički (kako se i pod kojim uslovima realizuju proklamovani principi u neposrednoj praksi).

U Rezoluciji o agrarnom pitanju, koja je doneta na Prvom kongresu KJP 1919. godine, ističe se: »U socijalističkoj propagandi i agitaciji, među seljacima se ne sme prećutati nijedan bitni princip socijalizma i nijedan klasni zahtev proletarijata. Svako praktično pitanje koje život sela ističe, mora se posmatrati kroz prizmu ekonomskog materijalizma i rešenje njegovo dovesti u punu saglasnost s krajnjim ciljem proleterske klase...« (Istorijski arhiv KJP, Tom II, Beograd 1950. str. 21—23).

U Rezoluciji Drugog kongresa KJP: *Politička situacija i zadaci KJP*, navodi se: »KJP će povesti najenergичniju akciju za otkrivanje svih prevara i zločina buržoazije pri rešavanju agrarnog pitanja. Ona će razotkrivati masama te laži i prevare i svom energijom učestvovati na potpunom rešavanju agrarnog pitanja oduzimanjem svih velikih poseda i ustupanjem, s odgovarajućim inventarom i bez ikakve naknade, seljačkim većima, koja obrazuju oni koji zemlju stvarno obrađuju.« (Istorijski arhiv KJP — Tom II, Beograd 1950. str. 43).

Rezolucija o agrarnom pitanju u Jugoslaviji i o radu na selu, koja je doneta na Trećoj zemaljskoj konferenciji KJP, krajem 1923. godine, naglašava: »U jednoj agrarnoj zemlji kao što je Jugoslavija, pobjeda radničke klase moguća je samo pod uslovom da njenu borbu protiv kapitalističkog ugnjetavanja potpomognu i u njoj sudeluju široke seljačke mase. Životni interesi i radnika i seljaka zahtevaju da, nasuprot bloku feudalaca i buržoazije, bude ostvaren blok radnika i seljaka...« (Istorijski arhiv KJP, Tom II, Beograd 1960. str. 77—82).

Na Trećem kongresu KJP, koji je održan u Beču 1926. godine, doneta je i *Rezolucija po agrarnom i seljačkom pitanju*. U njoj, pored konstatacije, Kongres nalaze Partiju i zadatke. Navodimo jedan od njih: — da parolu jedinstvenog fronta radnika i seljaka za radničko-seljački blok ne shvati kao manevar, već kao jedan od najvažnijih zadataka revolucionarnog proletarijata, kako radi obaranja kapitalizma s vlasti, tako stvaranja osnove na kojoj će jedinstvo moći čvrsto počivati vlast radnog naroda varoši i sela pod vodstvom revolucionarnog proletarijata.« (Istorijski arhiv KJP, Tom II, Beograd 1950. str. 119—126).

4. Četvrtom kongresu KJP, koji je održan u Drezdenu, krajem 1928. godine, u Rezoluciji o *privrednom i političkom položaju Jugoslavije i zadacima KJP*, u odeljku *Strategija, taktika i zadaci KJP*, iznose se sledeće misli: »Cela Partija treba da bude svesna da je najvažnije pitanje sadašnjosti borba između buržoazije i proletarijata za seljaštvo... Partija će moći da izgradi Savez radnika i seljaka samo ako bude znala da produži i proširi svoj rad na selu, da mobilise seljačke mase u borbi za konkretne delimične zahteve da povežu tu borbu s borbom za radničko-seljačku vlast...« (Istorijski arhiv KJP, Tom II, Beograd 1950. str. 147—149).

5. Na Četvrtom zemaljskoj konferenciji KJP, koja je održana u Ljubljani, krajem 1934. godine, u *Rezoluciji o zadacima rada među seljacima i nacionalno ugnjetenim masama*, naglašava se: »Svi komunisti treba da budu svesni toga da od rezultata borbe za seljačke mase, od toga da li će komunisti znati da osiguraju proletarijatu osnovne mase seljaštva i ugnjetenih naroda, kao saveznike, i rukovodeću ulogu u tom savezu, da će od toga zavisiti i sudbina predstojeće revolucije.« (Istorijski arhiv KJP, Tom II, Beograd 1950. str. 247—255).

6. U *Uputstvu CK KJP* (partijskim organizacijama) u vezi sa radom na selu i organizacionim formama toga rada, koje je dato 1937. godine ističe se: »Zato je prvi zadatak komunista na selu i onih iz grada koji se povezuju sa selom da stvaraju ćelije i komitete. Javna kopca, na koju se komunisti moraju uhvatiti prilikom stvaranja organizacija na selu, jesu poljoprivredni radnici, zato što su oni proletari. Oni su ona poluga koja stvara čvrst savez sa siromašnim seljaštvom.« (Original dokumenta nalazi se u Istorijskom arhivu CK KJP pod brojem 18691).

7. Obrazlažući u čemu je suština rukovodeće uloge radničke klase u stvaranju borbenog saveza radnika i seljaka, *Edvard Kardelj* u svom direktnom članku: *Za borbeni savez radnika i seljaka*, iz 1939. godine, ističe: »Rukovodeća uloga radničke klase u tom pogledu sastoji se u tome da unese u borbene težnje radnog seljaštva svijest o zajedničkom neprijatelju, o ciljevima te borbe, o dubokoj klasnoj suštini te borbe, o potrebi izdržljivosti, jedinstva i centralizacije u borbi. Na taj način radnička klasa postaje centar za okupljanje seljačkih i ostalih radnih masa koje su spremne za zajedničku borbu...« (Arhiv CK KJP, br 15971/XVII 2-3/1939).

8. U *Rezoluciji Pete zemaljske konferencije KJP*, koja je održana krajem 1940. godine u Dubravu kraj Zagreba, ističe se: »Potrebno je da sve partijske organizacije posvete čim veću pažnju izgradnji partijskih ćelija na selu... jer bez partijskih organizacija na selu, nema uspešnog rada na selu, nema uspešnog stvaranja saveza radnika i seljaka...« (Komunist od 1. oktobra 1946. godine).

BORBA ZA JEDINSTVO JUGOSLOVENSKIH KOMUNISTA DO 1928. GODINE

dr. slavoljub cvetković

Postojeća istorijska literatura i dostignuti stepen istraženosti istorijskih izvora, omogućavaju da se delimično sagleda proces nastajanja KJP i borbe za idejno-političko jedinstvo jugoslovenskih komunista do 1928. godine.

Naša dosadašnja saznanja dokazuju da su, u osnovi, postojale tri inicijative za stvaranje jedinstvene revolucionarne radničke partije u novostvorenoj, zajedničkoj državi naših naroda 1918. godine. Sve te inicijative proizlazile su iz istorijske situacije nastale pobedom oktobarske revolucije u Rusiji, raspadom Austrougarske monarhije i završetkom prvog svetskog rata. U novostvorenoj Kraljevini SHS, u tim istorijskim okolnostima, otvarale su se perspektive revolucionarne borbe, koje su inspirisale radnički pokret da se reorganizuje i osposobi za revolucionarne akcije koje su ga očekivale.

Prva od ovih inicijativa javila se iz perspektive shvatanja oktobarske socijalističke revolucije kao početka svetske revolucije proletarijata i njen začetak leži u akciji rukovodstva ruskih boljševika koji su već sredinom leta 1918. godine stvorili u Rusiji Komunističku partiju (boljševika) Srba, Hrvata i Slovenaca. Pored malog broja članova socijaldemokratskih radničkih partija, do prvog svetskog rata, u ovu organizaciju ušli su uglavnom novi ljudi, aktivni učesnici oktobarske revolucije, koji su socijalističke ideje i shvatanja upoznali u vatri revolucionarne borbe. Ideja vodilja ovih revolucionara bila je da se što bolje pripreme za neposredni revolucionarni rad u domovini, u koju su počeli da pristižu krajem 1918. godine.

Po dolasku u zemlju većina ovih organizovanih komunista, s brojnim simpatizerima i učesnicima revolucije u Rusiji, našla se u novoj političkoj — komunističkoj organizaciji poznatoj pod nazivom »Pelagić«. Osnovni cilj ove organizacije bio je da propagira političke ideje i duh oktobarske revolucionarne borbe proletarijata, dok se ne osnuje komunistička partija u Kraljevini SHS.

Drugi inicijativni centar za ujedinjenje jugoslovenskog proletarijata na revolucionarnoj osnovi, javio se u redovima socijal-

demokratskih partija u našoj zemlji, gde je, pod uticajem sloma Druge internacionale i ideološkog previranja u međunarodnom radničkom pokretu (koje se od oktobarske revolucije pretvorilo u političko diferenciranje), došlo do sazrevanja ideje o formiranju Komunističke partije Jugoslavije. Ova ideja prevladala je u rukovodstvu Srpske Socijaldemokratske partije Bosne i Hercegovine. Kao jedino moguće rešenje za jugoslovenski proletarijat ovu ideju prihvatila je i leвица u Socijaldemokratskoj stranci za Hrvatsku i Slavoniju. Za ovu ideju su se zalagali socijaldemokrati u Dalmaciji, a prihvatili su je mnogi pojedinci i grupe u Vojvodini, Sloveniji i drugim krajevima zemlje.

Kao treću inicijativu za ujedinjenje jugoslovenskog proletarijata želimo da pomenu akciju jugoslovenskih studenata u Francuskoj. Oni su želeli stvaranje revolucionarne radničke partije u zemlji, koja bi pod svoje krilo prihvatila i intelektualnu socijalističku omladinu.

Mađarska socijalistička revolucija, u proleće 1919. godine, ulivala je nove impulse i vere povratnicima iz Rusije da za ostvarenje proleterske revolucije u novoj državi nedostaje samo avangarda — politička partija revolucionarnog proletarijata. Politički se organizovavši kao pelagićevci, povratnici iz Sovjetske Rusije nastojali su da ubrzaju saziv Kongresa ujedinjenja jugoslovenskog proletarijata, verujući da će inaugurisati Komunističku partiju koja će prihvatiti ciljeve i taktiku pelagićevaca.

Na Kongresu ujedinjenja, aprila 1919. (čije su pripreme i saziv uglavnom izneli aktivisti Srpske i rukovodioci Socijaldemokratske partije u Bosni i Hercegovini), učesnici su bili saglasni u opredeljenju za stvaranje jedinstvene jugoslovenske radničke partije, ali su ispoljili znatne razlike u pogledu programa taktike borbe nove partije. Predstavnici pelagićevaca zalagali su se na Kongresu da partija prihvati ne samo ime komunista, već da usvoji i program i taktiku borbe ruskih boljševika. Podrška koju su pelagićevci za svoje stavove imali među ostalim delegatima — komunistima, nije bila dovoljna da Kongres usvoji njihov zahtjev. Zato, verujući u mogućnost da se unutar novostvorene jugoslovenske radničke partije izbore za njenu doslednu komunističku orijentaciju, pelagićevci i ostali komunisti na Kongresu prihvaćaju kompromisno rešenje u stvaranju Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista) koja se izjasnila za Treću internacionalu, ali je kao svoju političku platformu, u osnivi, zadržala Erfurtski program Nemačke socijaldemokratske partije.

Neprimećeni u radničkom pokretu i na samom Kongresu, predstavnici studenata socijalista nastavili su posle Kongresa ujedinjenja s akcijom osnivanja politički samostalne komunističke omladinske organizacije. Ojačani povratkom studenata socijalista-komunista iz inostranstva u toku leta 1919. godine, studentski komunistički klubovi u Beogradu i Zagrebu intenzivno su pripremali osnivanje Saveza komunističke omladine Jugoslavije, kao samostalne komunističke organizacije.

To je dalo povoda centristima u rukovodstvu partije da pruže otpor stvaranju samostalne komunističke omladinske organizacije. Otpor centrista postao je tim veći kada je SKOJ usvojio Program tek osnovane (novembra 1919) Komunističke omladinske internacionale, koji je odudarao od socijaldemokratskih programskih načela SRPJ(k).

Nesporazumi u odnosu SKOJ-a i partije još su bili pojačani avangardističkim shvatanjima pojedinih skojevskih rukovodilaca, koji su smatrali da SKOJ, kao najrevolucionarniji, treba da ima i jednu od rukovodećih uloga u revolucionarnom pokretu. Međutim, ni pogledi komunista na Vukovarskom kongresu partije i prihvatanje komunističke taktike i strategije KJP, nisu obuzdali avangardistička raspoloženja u SKOJ-u, koja su proizlazila iz uverenja da svetska

revolucija može svakoga časa da izbije, i da je za nju neophodna samo inicijativa borbena, mladih komunista, koji će započeti akciju i uvući proletarijat u pobjedonosnu svetsku socijalističku revoluciju.

Nesumnjiva avangardna uloga povratnika iz Sovjetske Rusije, u nastojanjima za stvaranje jedinstvene revolucionarne proleterske partije u novostvorenoj državi, i avangardna uloga u ideološkoj borbi sa centristima, u toku 1919. i 1920. godine, potvrdila je uverenje većine komunista da se najodlučniji i najporniji borci za komunističku orijentaciju radničkog pokreta nalaze među ovim povratnicima.

Politički organizovani da osnuju komunističku partiju i pokrenu radnički pokret

laslo gal

PESMA O REVOLUCIJI

Revolucija
pesma koja se dalje peva
zvuk koji nikad ne zamire
korak posle koga zakoračati treba
cilj koji se izmakne i opet

revolucija
vatra čiji žar je plamen
rana koja zaceljena krvavi
jesen posle koje proleće stiže
zima posle koje proleće stiže
leto posle koga proleće stiže
i proleće koje ima svoje proleće
revolucija ne zaustavlja se

revolucija
merdevine koje bi do neba
a iza neba na sedmo nebo
do pobeđe do poraza
protiv patuljaka protiv džina
protiv revolucije

revolucija je revolucija

Prevod:
Sava Babić

na neposrednu revolucionarnu borbu, pelagičevci su bili na visini svojih revolucionarnih zadataka samo u ostvarenju prvog dela svoga programa. Posle Vukovarskog kongresa KPJ, očita je nervoza jednog broja pelagičevaca koji nisu shvatili društveno-istorijske prilike u zemlji, pa su i dalje insistirali na neposrednim pripremama za oružanu borbu. Nespremni da shvate ciljeve i taktiku borbe KPJ, ovi ljudi su bili spremni da odsustvo odlučnijih revolucionarnih sredstava borbe KPJ, krajem 1920. godine, pripisuju isključivo oportunističkom rukovodstvu pokreta.

Ideološki nespremni, a politički nesposobni da shvate mesto i ciljeve u revolucionarnoj borbi, deo pelagičevaca se dogmatski držao neposrednih zadataka dobijenih u Rusiji, ili po povratku u zemlju. Ne našavši svoje mesto u sve obimnijem revolucionarnom pokretu, ovi ljudi su sve više gubili veru, ne samo u rukovodstvo, već i u snagu KPJ. Postepeno se njihova politička orijentacija slivala s avangardističkim raspoloženjem u SKOJ-u, a praktična delatnost zatvarala u grupe istomišljenika.

Odsustvo revolucionarnog reagovanja KPJ, na Obznanu, 29. decembra 1920. godine, ostavilo je avangardistički nastrojenim pojedincima dovoljno prostora za političku akciju među komunistima i pridobijanje pojedinaca za ideju individualnog terora, kao jedino moguće preostalo sredstvo u datim uslovima.

Osećajno predani radničkoj klasi, a ideološki nesposobni da shvate zakonitosti i smisao revolucionarne borbe, pristalice individualnog terora oduševljavale su se revolucionarnom frazeologijom i verom u svetsku revoluciju proletarijata.

Upravo ta vera u mogućnost, nužnosti i neminovnosti svetske revolucije, bila je i osnova s koje su pristalice individualnog terora polazile u akciju. S uverenjem da je za početak revolucije potrebna samo neposredna akcija, oni su i prihvatili avangardistički duh predvodnika u klasnoj borbi, koji ih je doveo do kulta svesnog žrtvovanja za istorijske interese radničke klase.

Otuda je avangardizam, kao pojava u komunističkom pokretu naše zemlje, postao ideološka osnova za okupljanje pristalica individualnog terora iz redova komunista. Iako beznačajan po broju komunista koji su ga prihvatili, avangardizam je, kao ideja, zbog akcije pristalica individualnog terora u roku 1921. godine, ostavio duboke tragove u komunističkom pokretu naše zemlje, tim više što se borba protiv avangardizma vodila u uslovima žestoke reakcije režima i progona komunista.

Revolucionarno jezgro komunista videlo je izlaz iz takve situacije u stvaranju legalnih radničkih organizacija i političke partije, koja bi omogućila komunistima da lakše okupljaju radnike i napredne ljude iz drugih društvenih slojeva. O ovim problemima raspravljalo se na Prvoj zemaljskoj konferenciji KPJ u Beču, od 3. do 17. jula 1922. godine. Na Konferenciji su se jasno izdvojila shvatanja Koste Novakovića i Pavla Pavlovića, koji su zahtevali da se raspravlja o uzrocima poraza i utvrde odgovornosti. Nasuprot tome bio je stav koji je zagovarao dr Sime Marković: da se o uzrocima poraza ne raspravlja, jer je partija vodila pravilnu politiku i udarci režima je nisu razbili već se »u radu povukla«.

Uz pomoć centralnog partijskog rukovodstva, decembra 1921. godine, bio je stvoren i Akcioni odbor SKOJ-a, sa zadatkom da obnovi organizacije na ilegalnoj osnovi. Odmah se pristupilo formiranju novih ilegalnih mesnih udruženja SKOJ-a, čiji su se predstavnici našli u Ljubljani, od 20. do 22. avgusta 1922. godine, na Prvoj zemaljskoj konferenciji SKOJ-a. Konferencija je dala podstrek daljoj organizaciji ilegalnog SKOJ-a i razmotrila osnivanje Saveza radničke omladine Jugoslavije (SROJ) kao legalna organizacije.

Legalna organizacija SKOJ-a omogućila je propagandni rad i okupljanje mladih radnika oko komunističkog pokreta. Preko svojih listova (*Mladi radnik*, *Mlada garda*, *Proleterska omladina*, *Omladinska borba* i *Iskra*) Savez radničke omladine razvio je veliku političku aktivnost i mnogo je doprinio razviku klasnog radničkog pokreta u zemlji.

Članovi SKOJ-a stupali su i u akcione čete koje su, zajedno s partijom, organizovali za borbu protiv fašističkih organizacija u periodu od 1922. do 1924. godine. U akcionim četama omladinci su se otvorenom borbom suprostavljali šovinističkim i režimskim organizacijama kakve su bile Organizacija jugoslovenske nacionalne omladine, Srpska nacionalna omladina, Hrvatska nacionalna omladina i druge.

Okrenuta svojim unutrašnjim problemima, KPJ je postala zatvorena organizacija, bez jedinstvenih pogleda na strategiju i taktiku partije u političkoj borbi. Unutar KPJ tek su započinjale rasprave o načinu političkog delovanja ilegalnih partija, sindikalnom, nacionalnom pitanju i odnosu prema seljaštvu, pa su tako jugoslovenski komunisti ostali bez neophodne političke platforme koja bi im olakšala jedinstveno delovanje.

O stanju u KPJ raspravljalo se i u Komisiji Četvrtog kongresa Komunističke internacionale, novembra 1922. godine. U svojoj odluci, Komisija je spor u KPJ svela na lične sukobe, ne shvatajući da se radi o različitim shvatanjima delovanja revolucionarne partije u ilegalnim uslovima i po-

litici partije u konkretnoj borbi za uticaj u radu.

Pod pritiskom partijskog članstva došlo je ubrzo do Druge zemaljske konferencije KPJ, od 9. do 12. maja 1923. godine. Zahvaljujući kritičarima Sime Markovića, prihvaćen je stav da se u ilegalnim uslovima, na principima demokratskog centralizma, izgradi partija koja će uspeti da se poveže s radnim ljudima. Doneta je i odluka da Centralno partijsko veće pozove sve članove KPJ da rasprave i teorijski razrade nacionalno i »plemensko pitanje«.

Ostala neslaganja u KPJ kretala su se oko ocena političke situacije, metoda rešavanja nacionalnog pitanja, pitanja jedinstvenog fronta radnika i seljaka i, naročito, oko makedonskog pitanja.

Treća zemaljska konferencija KPJ, održana u Beogradu početkom januara 1924. godine, učvrstila je uverenje o potrebi izgradivanja ilegalne kadrovske partije. Izgrađena na principima demokratskog centralizma, kadrovska partija trebalo je da, kombinovanjem masovnog legalnog rada s ilegalnim, izraste u predvodnika borbe za nacionalno i socijalno rešenje položaja ugnjetenih naroda.

Nezadovoljna što se većina članova izjasnila za liniju utvrđenu u rezoluciji Treće zemaljske konferencije, grupa oko Sime Markovića razvila je agitaciju protiv usvojenih rezolucija, prihvatajući spor u KPJ kao lične sukobe koje su izazvali levičari.

O nacionalnom programu KPJ konačno se raspravljalo i u Kominterni, tako da je Peti kongres Kominterne (od 17. juna do 8. jula 1924) doneo posebnu Rezoluciju o nacionalnom pitanju u Jugoslaviji. Prema Rezoluciji, KPJ je bila dužna da aktivno učestvuje u borbi za reviziju konstitucije Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, u cilju zbacivanja »sadašnjeg nasilničkog režima srpske buržoazije i osvajanja što je moguće više garancija političkih prava i sloboda radnih masa ugnjetenih nacionalnosti, uporno nastojeći da objedini radne mase u borbi za izgradnju radničko-seljačke vlasti, objavljujući masama da samo radničko-seljačka vlast može konačno da reši nacionalno pitanje«.

Zato što je po oceni Kominterne, postojao masovni pokret protiv nacionalnog ugnjetavanja, a za samoopredeljenje, nacionalni problem je bio aktuelan i javio se u oštroj obliku, zadržuci neposredno u interese radnih ljudi. Stoga je opšta parola o pravu nacija na samoopredeljenje, koju je izbacila KPJ, bila dužna da bude izražena u »obliku izdvajanja Hrvatske, Slovenije i Makedonije iz sastava Jugoslavije i obrazovanja od njih nezavisnih republika«.

Stav Kominterne o rasparčavanju Jugoslavije još više zaoštrio kritiku u rukovodstvu KPJ, gde su se neslaganja sve više pretvarala u grupišenje s tendencijom frakcijskog delovanja u partijskom članstvu.

Na kriznu situaciju u KPJ reagovao je SKOJ kritikom rada rukovodstva i frakcijskih borbi. Na sednici Centralne uprave SKOJ-a, od 16. do 18. februara 1925. godine, međutim, rukovodioci SKOJ-a su negirali postojanje organizacija KPJ u zemlji. Oспорavali su partijskim kadrovima posedovanje revolucionarne orijentacije i prikazali su SKOJ kao jedinu organizovanu komunističku organizaciju u zemlji, koja bi normalno trebalo da se bavi i osnivanjem organizacija KPJ. Ovako oživljena avangardistička shvatanja nisu značila antifrakcijsku borbu za konsolidovanje stanja u pokretu, već pojavu još jedne opasnosti za jedinstvo komunista.

Sasvim drugi karakter imala je Rezolucija Oblasnog sekretarijata SKOJ-a za Hrvatsku i Sloveniju od 16. marta 1925. Rezolucija je bila upućena centralnom rukovodstvu KPJ. Unjoj su kritikovani centralno rukovodstvo i Oblasni sekretarijat u Zagrebu što su zbog frakcijskih sukoba propustili da, u političkoj borbi za radno seljaštvo, iskristalizuju događaje kao što su bili skupštinska rasprava o poništenju poslaničkih mandata Hrvatskoj republikanskoj seljačkoj stran-

ci poznata afera Turn-taksisa. Ovakva kritika mogla je da utiče na shvatanja da frakcijske borbe unutar KPJ odvlače kadrovo od političkog rada i izoluju je od uticaja u narodu.

Stanje u KPJ razmatrao je i prošireni plenum Izvršnog komiteta Komunističke internacionale, 6. maja i 12. novembra 1925. Tom prilikom donete su i posebne rezolucije o nacionalnoj, seljačkoj i sindikalnoj politici. Frakcijski sukobi u KPJ bili su, međutim, već toliko snažni da ni akcija Kominterna nije mogla da doprinese njihovom raščišćavanju. Izvršni odbor Kominterna doneo je stoga odluku da se sazove kongres KPJ i da se na njemu rasprave sva sporna pitanja između levice i desnice. U tom cilju rešeno je da se obrazuje privremeni Centralni komitet sa zadatkom da pripremi kongres KPJ.

U toku priprema za kongres, na oblasnim partijskim konferencijama jasno se ispoljio antifrakcijski stav delegata. Oni su zahtevali prestanak delovanja sa frakcijskih, sektaških i ultralevih pozicija u KPJ. Ovo antifrakcijsko raspoloženje u potpunosti je dominiralo radom Trećeg kongresa KPJ, koji je održan u Beču od 17. do 22. maja 1926. Pod pritiskom delegata, obe frakcije su priznale svoje političke greške i unošenje ličnih momenata u sukobe. Sve odluke Kongresa donete su jednoglasno i u suštini su značile potvrdu odluka Treće konferencije KPJ i plenuma Izvršnog komiteta Kominterna iz 1925.

Učesnici Kongresa istakli su pozitivnu ulogu SKOJ-a u antifrakcijskim borbama i kongresnim dokumentima. Založili su se da komunisti pravilno shvate ulogu SKOJ-a kao rezerve partije. Kongres je zahtevao da se obavezno sprovedi odluka o uzajamnom predstavljanju KPJ i SKOJ-a u svim forumima i da se prestane sa socijaldemokratskom praksom potcenjivanja omladinskog pokreta. U isto vreme, Kongres je odlučio da svi članovi KPJ, mlađi od dvadeset dve godine, obavezno rade u SKOJ-u.

Želeći da označe prekid s političkim sukobima u KPJ učesnici Kongresa uveli su u Centralni komitet, pored novih ljudi, i nosioce frakcijskih borbi. Delegati Kongresa poverovali su u iskrenost istupanja doktora Sime Markovića, koji se kritički poneo prema svojim pogrešnim idejnim stavovima i političkom delovanju, pa su mu ukazali puno poverenje izabravši ga za sekretara Centralnog komiteta.

Uprkos odluci Kongresa o prestanku frakcijskog delovanja, desnica je ostala kompaktna grupa na čelu sa Simom Markovićem, koji je koristio položaj sekretara za sprovođenje svojih, na Kongresu osuđenih ideja i političkih stavova. Vođe levice, koje su mnogo doprinele da KPJ izgradi načelne stavove o suštinskim pitanjima, pokazale su uskogrudost i sektaštvo u sprovođenju te politike, što se, takođe, negativno odrazilo na stanje u partiji i rezultate u akcijama koje su komunisti vodili. Borba za načelna pitanja bila je sve više zahvaćena ličnom netrpeljivošću i željom za prestižom.

Stanje u rukovodstvu KPJ bivalo je sve teže. Svi pokušaji da se na plenumima CK KPJ, aprila i novembra 1927, raščisti s frakcijskim ponašanjem, ostali su bez uspeha. Štaviše, došlo je do novih zaostravanja i otvorene pretnje rascepom od desnice.

Frakcijsko ponašanje prenelo se i na niža rukovodstva i pojedine osnovne organizacije KPJ, ali su se čule i sve oštrije osude Sekretarijata KP Slovenije, Dalmacije, Bosne, Makedonije i Vojvodine, koje su bile izraz raspoloženja partijskog članstva.

Dok su frakcijske grupe branile neka principijelna shvatanja o mogućnostima i pravcima komunističkog pokreta u Jugoslaviji, rukovodioci SKOJ-a uspevali su da zadrže svoju samostalnost u odnosu na frakcije. Ali, kada su frakcijske borbe, posle Trećeg kongresa, pokazale da su rukovodioci KPJ upravo zbog tih slabosti nespo-

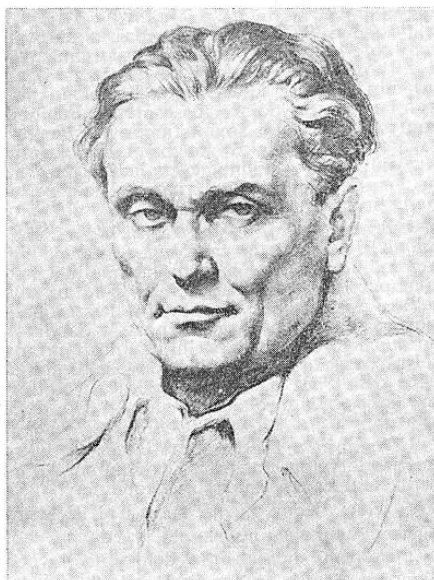
sobni da rukovode pokretom i da zato protiv njih treba povesti borbu, SKJ nije mogao da preuzme na sebe tu ulogu. Rukovodioci SKOJ-a mogli su da se odupiru uticaju frakcija, ali nisu bili ideološki i politički dorasli da utiču na promenu mišljenja nosilaca frakcijskih shvatanja. Kada se, kao nužnost, pojavila potreba za borbom protiv frakcija, SKOJ nije mogao da je povede, ali je bio sposoban da pruži podršku njenim nosiocima.

Uključivanje generacije skojevaca vaspitanih u borbenom i antifrakcijskom duhu u rad KPJ, ojačalo je snage u partijskim organizacijama koje su bile sposobne da povedu organizovanu antifrakcijsku borbu u KPJ. Kao najsnažnija politička i organizatorska snaga u borbi za jedinstvo komunista, protiv leve i dese frakcije, pojavila se 1927. godine zagrebačka partijska organizacija.

Delujući u radničkoj sredini Zagreba, od kraja marta do hapšenja, sredinom juna 1927. godine, Josip Broz je vrlo brzo ušao u rukovodstva Nezavisnih sindikata i Mesnog komiteta KPJ. Rad Josipa Broza u Zagrebu pada u vreme kada je borba protiv frakcionarstva ušla u odlučnu fazu.

Neposredno posle Prvog kongresa Nezavisnih sindikata, u Zagrebu je održan aktiv Mesne organizacije KPJ. Razmotrivši sva pitanja u vezi s radom Kongresa, članovi partijskog aktiva osudili su predstavnike desne frakcije zbog izigravanja odluke Aprilskog plenuma CK KPJ, ali su istovremeno, istakli i nesigurnost partijske centrale u čijim je rukama bila priprema i organizacija kongresa. Nešto kasnije, 24. juna 1927. godine, u Zagrebu je održana plenarna sednica Pokrajinskog radničkog sindikalnog odbora za Hrvatsku i Sloveniju, na kojoj je podnet iscrpan izveštaj o radu i odlukama Prvog kongresa Nezavisnih sindikata.

Zbog antifrakcijskog stava »radničkog fronta«, desničari su već krajem juna 1927. godine otpočeli s otvorenim napadom na sindikalni pokret Hrvatske. Tom prilikom, oni su u levičare svrstali sve one koji nisu podržavali desnu frakciju. U Zagrebu su im, sem toga, smetale i snažne ličnosti radničkog pokreta: Ivan Krndelj, Đuro Salaj, Đuro Đaković, Josip Broz, Blagoje Parović, Ivan Tomanić, Josip Kraš, Blaž Valjčin i drugi.

Pošto se ni levičari nisu odricali starog metoda rukovođenja, oni se nisu okretali članstvu na osnovu ispravnih odluka kongresa i plenuma KPJ, već su tražili intervenciju međunarodnih komunističkih foruma. Zbog toga su u junu živo agitivali među članovima CK i, naročito, među kadrom u Hrvatskoj, da zahtevaju »levičarski« Politbiro CK KPJ. Levičari su, osim toga, nastojali da, posle hapšenja u Beogradu, iskoriste prenošenje sedišta Politbira u Zagreb i obnove levu funkciju, prikrivajući svoje grupe pod imenom »prijateljski krugovi«.

U vreme složenih unutarpartijskih odnosa, Josip Broz je u Zagrebu, kao organizacioni sekretar Mesnog komiteta KPJ, celokupnom radu dao novu sadržinu. Članove partije i rejonskih komiteta, Josip Broz je upućivao na zadatke u industrijska preduzeća, među radnike. Tim putem je zagrebačka organizacija uspevala da oživi svoj rad i izraste u najsnažniju organizaciju KPJ, koja je uočavala razlike između stvarnog rada i frakcijskog delovanja.

Uprkos radničkom partijskom jezgru u Mesnom komitetu većinu su predstavljali članovi koji su bili frakcijski opredeljeni. Zato je Josip Broz, s još jednim članom Komiteta rešio da istupi s posebnim referatom i iznese pitanje frakcionarstva pred Konferenciju. Ovo je bilo još značajnije, jer je Osmoj redovnoj konferenciji mesne organizacije, održanoj u noći između 25. i 26. februara 1928. godine, prisustvovao i delegat Kominterna. Prisustvo delegata Kominterna bilo je u vezi s radom Komisije Političkog sekretarijata Izvršnog komiteta Kominterna, povodom spora u KPJ. Normalno, Kominterna je želela da odnose u KPJ sagleda i kroz rad jedne od najvećih partijskih organizacija.

Zagrebačka konferencija odbacila je izveštaj većine Mesnog komiteta, a puno poverenje poklonila Josipu Brozu, izabravši ga i za sekretara novog komiteta. Antifrakcijsko raspoloženje učesnika konferencije naročito je došlo do izražaja prilikom razmatranja direktiva delegatu zagrebačke organizacije za savetovanje u Moskvi, koje je sazvao Izvršni komitet Kominterna, a na kojem je, u aprilu 1928. godine, usvojeno Otvoreno pismo Komunističke internacionale članovima KPJ.

Sadržina Otvorenog pisma jasno ukazuje da je Kominterna konačno morala da odbaci svoje dotadašnje kompromisne kombinacije oko rukovodstva KPJ. Kominterna je shvatila da je pored novog kursa koji je započeo u KPJ, neophodno s rukovodećih mesta u partiji ukloniti učesnike u frakcijskoj borbi i, posebno, nosioce frakcionarstva. Prihvatajući ovakva rešenja u Otvorenom pismu i materijalima za Četvrti kongres KPJ, Kominterna se nije, međutim, odrekla i svojih političkih ocena donetih u vreme idejnih borbi u KPJ.

Značajno je konstatovati da je, u vezi s frakcijskim borbama u KPJ i Otvorenim pismom Kominterna, Zagrebački mesni komitet, na proširenoj sednici, od 26. maja 1928. godine, u posebnoj rezoluciji konstatovao »da je u interesu celokupne partije da se članstvo upozna sa historijom razvitka partije i unutarnjih partijskih borbi. Ovakvo svestrano upoznavanje članstva — kaže se u rezoluciji — naročito je potrebno danas, u vrijeme borbe za ozdravljenje i poredak u partiji. Stoga prošireni MK smatra da je potrebno da CK poduzme sve mere za izdavanje jedne knjige ili brošure o historiji KPJ.«

Mesni komitet u Zagrebu, na čelu sa Josipom Brozom, postaće 1928. godine centar borbe za sprovođenje u život Otvorenog pisma Kominterna i, u toj borbi za jedinstvo jugoslovenskih komunista, uživace podršku revolucionarno orijentisanih partijskih i skojevskih rukovodilaca.